© www.kjnt.ro/szovegtar

Ilyés Sándor

Magyarországi élmények román nyelven
Egy szitási napló tanulságai

A moldvai csángó írásbeliségről

A népi írásbeliség alkotásai, a magyar nyelvemlékekhez hasonlóan, különös módon vonzották és vonzzák a néprajzosok figyelmét. A hozzájuk való viszonyulás is nagymértékben hasonló: régiségüket vagy régiességüket megcsodáljuk, a kézírás milyenségét, a szövegszerkesztés, a központozás szeszélyes csapongásait pedig csemegeként fogyasztjuk. Különösen kihangsúlyozzuk a datálás kérdését, a tartalmi vizsgálaton túl pedig ritkán merészkedünk, annak ellenére, hogy egyetlen adott írásmű sem a semmiből keletkezik, hanem szoros társadalmi és gazdasági meghatározottság kötelékében nyer végső formát (vö. Ortutay 1962. 501.). Nyilvánvaló, hogy nem véletlen a szerző kiléte, az alkotás milyensége, megszületésének helye, ideje és célja. Ami véletlen, vagy pontosabban amit véletlennek szeretünk feltüntetni, az a kéziratok felfedezése, az eredményes néprajzos búvárkodás romantikába hajló története.

Meglepő lehet az egyre nagyobb mennyiségben előkerülő kéziratok sokfélesége, pedig az írás az emberi létezés velejárója – és ez nemcsak az elit rétegekre korlátozódik. Az alfabetikus írás ugyanis nem egy külső kompetencia, egy fakultatív, alkalmi cselekvés, hanem egy erőteljes központi és aktív jelenlét, amelytől semmilyen terület sem idegen – állítja Daniel Fabre. Véleménye szerint az európai társadalmi élet „írásban" zajlik, és aki nem hatol be praktikus világának ezen realitásába, az olyan, mint a néma gyermek (Fabre 1997. 2–5.). Hasonlóan vélekedik Keszeg Vilmos is: „Ma már nincs olyan személy, aki élete során ne kényszerülne írott szöveg létrehozására. Ha egy kultúrát vizsgálatnak vetünk alá, felismerhetjük benne azokat a szerepeket, amelyeket az írásszokások teremtenek meg. E szerepek írják elő, hogy az élet során kinek, mikor, milyen szöveget kell/szabad/nem szabad írnia/íratnia." (Keszeg 1999. 5.) Természetesen a magyar parasztság, vagy éppenséggel a moldvai csángóság körében az írás másképpen élt és használódott mint általában az európai társadalmi létben, és ez ma sincs másképp, de létezett és létezik, ami a trivialitás szintjén maradva azt jelenti, hogy olyan funkciókkal bír, amelyeket más eszközök nem biztosíthatnak. Legkorábbi elterjedése a nép körében az írni és olvasni tudásnak a magyar

nyelvterületen a vallásos dimenzióhoz kapcsolódik, mivel főképpen a Szentírás és más vallásos olvasmányok használatát szolgálta (Pál. 1996. 421.). A moldvai csángók esetében ez manapság is jellemző, ami persze a magyar nyelvet illeti. Mindenképpen szükséges az írás és olvasás a midennapi létezéshez, hiszen az egyént társadalmi helyzete kényszeríti, hogy kérvényeket írjon vagy írasson, számlákat és dokumentumokat írjon alá, iratokat címezzen meg, vagy üzeneteket foglaljon írásba.

Egyén és közösség közötti viszony körvonalazódásában tehát fontos szerepet játszik a betűvetés ismerete. Az írásnak és olvasásnak komoly presztízsértéke lehet, kiemeli az egyént a közösség soraiból, amely őt specialistának kiáltja ki, ennek megfelelően tiszteli, és ugyanakkor felhasználja ennek tudását a maga javára. Előfordulhat, hogy maga az egyén nevezi ki önmagát specialistának, ezáltal szimbolikusan elhatárolódik a közösség többi tagjától, mivel megadatott neki egy más módja a kommunikációnak.

A moldvai csángók körében közismerten ritka a magyar betűt ismerő személy. Ha mégis előfordul, akkor ténylegesen kiemelkedik a közösségből, és ez a tény pozitív vagy akár negatív viszonyulásokat is eredményez. Még ritkábban kerülnek elő kéziratos hagyatékok, különösen magyar nyelvűek. Ha mégis akad néhány, akkor elsősorban vallásos műfajokat tartalmaz, és román betűtípusokkal megírt szövegeket jelent. A csángók sajátos helyzete, azaz a hosszú ideig tartó nagyfokú izoláltság, a román nyelvű iskola, a tanügyi reform késői megjelenése Moldvában azt eredményezte, hogy a magyar nyelv használata nagymértékben visszahúzódott (Kós 1994. 283–284.). Ebben a környezetben a román nyelvűség a hivatalos, nyilvános szférához tartozott, míg a magyar nyelvűség a privát szférához (Keszeg 2003. 58.). A Magyar Népi Szövetség által 1949-ben kiharcolt magyar nyelvű oktatás sem volt túl hosszú életű. Így mindazok, akik valamilyen kapcsolatba kerültek magyar nyelvű szövegekkel, legfeljebb elolvasni tudták őket, lemásolni csak román karakterek közvetítésével sikerülhetett. Kivételek persze mindig is akadnak. Míg Mártonos Antalról azt írta Rubinyi Mózes, hogy csak saját nyelvjárását beszéli, és azt a román nyelv helyesírásával veti papírra (Rubinyi 2001. 53.), addig Erdűs Szászka Péterről kiderül, hogy saját szorgalmából tanult meg írni-olvasni magyar nyelven, és hogy magyar karaktereket használt (Forrai 1994. 6.). A moldvai terepmunkák alatt előkerülő kéziratok esetében viszont a román karakterek használata figyelhető meg. Ezeknek a használata is következetlen, önkényes, sokszor véletlenszerű (Csoma 1994. 253.). Jómagam is csupán ilyenfajta szövegekkel találkoztam moldvai kutatásaim során egészen addig, amíg meg nem ismertem a szitási Jancsi Ilonát. Ekkor már sejtettem, hogy nem is annyira ritka a magyar betűtípusokat al-

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

kalmazó alkotás, mint ahogyan azt hangoztatni szokták. Egy újabb csángó tematikájú kiadvány megerősítette ezt a vélekedést, a lapjain felvonultatott kéziratok jelentős hányada magyar betűs moldvai írás (lásd Csoma 2004.).

Egy csángó specialista és az írás

Jancsi Istvánné Elek Ilona 1921-ben született az Aknavásár melletti Újfaluban. Szülei a hagyományos életformát folytatták, azaz elsősorban földművelésből és állattenyésztésből tartották fenn a népes családot. Tizennyolcan voltak testvérek, viszont csupán fele érte meg a felnőttkort. Életük munkában és szegénységben telt. A szükség, valamint egy tudós nagyanya jelenléte olyannyira kitanította a szülőket, hogy különösen édesanyja komoly tekintélyre tett szert a népi orvoslás terén.

Huszonegy évesen ment férjhez egy szitási férfihoz, akit tánc alkalmával ismert meg, és akit általában rendes embernek tartottak: *rendes vót beszédje és viselkedése*. Kezdetben férje szüleinél laktak, és a házasságban is ugyanaz a munka várta, mint a szülői háznál. A második világháború viszont még nehezebbé tette az életet, hiszen nemcsak apját vitték el katonának, hanem a fiatal férjét is. Az élelemkeresés vált fő problémává, mert a katonák elhajtották a faluban talált állatokat. A háború után pedig *tetű, var, betegségek* keserítették meg a falu életét. Ennek ellenére 1950-ben sikerült saját házat építeniük, és berendezkedniük a maguk portáján. A kollektivizálás viszont rontott a helyzeten: a földeket elvették, az állatokat be kellett szolgáltatni. A családi földek felaprózódtak, minek következtében már nem is igényelik vissza őket, hiszen ma már amúgy sincs, aki megművelje.

Férje sebesülten jött haza a háborúból, átlőtték a bokáját. Ugyanakkor egyre betegesebb lett, és az italt is egyre inkább megszerette, melynek az lett a következménye, hogy Jancsi Ilona végezte a munka javát, és férjéről pedig a következőképpen vélekedett: *örökki néztem, hogy most hal meg*. Pedig férje még egy közúti balesetet is túlélt, és hatvan esztendős korában halt meg asztmában.

Két fia és két leánya született, akik Szitáson magyar iskolában járták ki az elemit, utána pedig nagyobbik fia Onfalván tanult tovább, míg a többiek munkát kerestek. Mindnyájan Erdélybe kerültek, *kiházasodtak*. Kisebbik leánya és fia Sepsiszentgyörgyön telepedett le, míg a többiek mind Brassóban. Kisebbik fia Izraelben dolgozott, és ott is halt meg 2002-ben. Sepsiszentgyörgyi leánya is korán eltávozott az élők sorából, de mindkettőjük két-két gyermeket hagyott maga után. Az unokák száma összesen nyolc, egy részük házas ember, és mindnyájan Erdélyben élnek.

Több mint húszévnyi özvegysége alatt vált Jancsi Ilona igazán vezető személyiséggé a vallási élet terén. Ekkor tanult meg magyarul olvasni és írni. Búcsújárás alkalmával rengeteg ismerőst szerzett, és – különösen 1989 után – a néprajzosok és a csángósággal foglalkozó érdeklődök szitási szállásadója és egyik fő adatközlője lett. Mindennek köszönhetően már nemcsak gyermekeit látogatta meg Erdélyben, hanem Magyarországra is többször meghívták a különféle csángó rendezvényekre. Személyiségének fontosságáról, a közösségi létben betöltött vezető szerepéről egy előző tanulmányban részletesebben esett szó (lásd Ilyés 2004.). A kilencvenes évek végén annyira beteges lett, hogy egészségi állapota nem engedte meg, hogy a vallási életben bármiféle szerepet is vállaljon. 2004. augusztus 20-án, Szent István napján tért örök nyugalomra. (Béke poraira!)

Az írással az elemi iskolában ismerkedett meg, a szitási iskolában négy osztályt végzett román nyelven 1927 és 1930 között. Saját bevallása szerint családjában, környezetében nem tudott senki magyarul írni vagy olvasni. Igaz, hogy szülei tudós emberek voltak, de az írás és olvasás nem volt a kenyerük. Hosszú évek után, özvegy korában tanult meg magyarul írni és olvasni saját szorgalmából. Büszke volt arra, hogy nemcsak a nyomtatott betűt tudja olvasni, hanem a kézírást is: *A Jóisten adománya, nem es az emberé, hogy én meg tudtam tanulni, és szerettem es. Az ember amit szeret, azt meg is tanulja. De hát én azoknak napokat szabtam. Sokszor úgy es vót, hogy nem es ettem, csak hogy nézzem, és tanuljak belé. Ilyenkor kivált, mikor közeledett a csíksomlyói búcsú, én es tudjak valamicskét imádkozni ott, Máriának mondani. Én elmentem a mezőre kapálni, én vittem a könyvecskét oda es*. Nevetve emlékezett arra, hogyha eszébe jutott valami, akkor letette a kapát, elbújt, és a könyvvel bajlódott, amíg választ nem kapott a felmerülő kérdésekre. Nehéz volt megtanulnia, sok időbe telt, mert nem volt tanítómestere, és a tanulás abból állt, hogy összeegyeztette az általa ismert vallásos énekek szövegét (a betűket egyenként) az írott változatukkal. A vallásos érzés, az énekek iránti szeretet volt a kiváltó ok, hiszen azért tanulta meg a magyar betűt, mert meg akarta tanulni, meg akarta érteni a magyar énekeket, amelyeket Csíksomlyón hallott.

Amikor az olvasás már jobban ment, a következő lépés az írásjelek gyakorlása, másolása volt. Nagy lépés volt ez, pedig első pillantásra logikusnak tűnik, hogy aki olvasni megtanul, az írni is képes. A hagyományos közösségekben azonban egy jóval nagyobb réteg tud olvasni, de nem tud írni. A Biblia olvasása alakította ki ezt a szélesebb – mondhatnánk félanalfabéta – réteget, mivel a parasztság csak ritkán használta az írást a 20. század világrengető eseményei előtt (vö. Pál 1996. 429.). Húsz esztendőnyi özvegysége

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

alatt sikerült mind az olvasás, mind az írás elsajátítása. *Vótak olyan énekek, amelyiket én tudtam kicsi gyerek koromtól a diáktól. S akkor én azokat az énekeket tartottam, tudtam, s akkor én azok után vezetődtem. Gondoltam, hogy ez ilyen kell legyen, aztán egy betűért elhajtottam majdnem egy könyvet egészen. Ezt tudtam, hogy mondják ennek, lássuk csak, hogy ez talál-e evvel, s ez talál-e avval. Addig tettem össze a betűket, ameddig kijött egy szó jól. Aztán beléakadtam. Nem vagyok olyan első szpécsiáliszt, de amennyit tudok, az nekem elég. Aztán tanultam a kereszt útját legalább, mert azt tudtam, mert azt a diák es magyarul mondta. Tudtam a kereszt útját, s akkor az a könyvbe es megvót, s akkor azt folytattam. Összetalálgattam a betűket, hogy most ez erre jő ki, s ez erre jő ki. S akkor hajtottam addig, ameddig reáakadtam egy olyanra, hogy találtak.*

Környezetéhez képest számottevő könyvállománnyal rendelkezett[1], a magyar nyelvű publikációk legtöbbjét magyar ismerőseitől kapta, vagyis azoktól, elsősorban magyarországiaktól, akikkel Csíksomlyón ismerkedett meg, vagy néprajzosoktól, Moldvát járó egyházi és világi személyektől. A régi magyar nyelvű imádságos- és énekeskönyvek (például a Csiksomlyói Kalauz), a frissebb néprajzi kiadványok (Harangozó Imre, Tánczos Vilmos, Pozsony Ferenc művei) mellett találunk román nyelvű vallásos műveket, a Bukaresti Római Katolikus Püspökség és a halastói Serafica nyomda kiadványait. A könyvek lapjai között pedig például a Csángó Himnusz és az Aranymiatyánk gépelt példányaira bukkantam. *Aztán Vilmos es annyit hozott, hogy... sokat hozott ő es, naptárt is küdött nekem, s mikor jött es, örökké hozott valamiket, s mástól es, küldött így postán.* A *Lumina Creştinului* című folyóirat előfizetője volt már 1990-től, de könyvei közé helyezve néhány magyar nyelvű periodika (például a *Vasárnap* című katolikus hetilap) is előfordult. Megfigyelhető a vallásos könyvek teljes dominanciája, kivételt csupán néhány néprajzi jellegű munka képez, melyet a szerzőktől kapott. Tehát azt olvasott, amit ajándékba kapott, nem tudok róla, hogy a vallásos havilap előfizetésén kívül adott-e volna ki pénzt könyvekre. Természetesen ezek az ajándékkönyvek csak másodlagos olvasmányt jelentettek, mert elsősorban azokat az imádságos- és énekeskönyveket használta, amelyek már hosszabb ideje a tulajdonában voltak, és amelyek a mindennapi vallásgyakorláshoz voltak szükségesek. Ezért is állította azt, hogy nincs meghatározva, mikor olvas magyarul vagy mikor románul, mert mindig azt a könyvet vette elő, amelyre éppen szükség volt (*milyen ked-*

1. Jancsi Ilona könyveinek jegyzékéhez lásd a *2. melléklet*et.

vembe vagyok, olyat keresek). El szokta olvasni a néprajzos jellegű könyveket is (még ha nem is elejétől végéig), különösképpen azért, mert vallási néprajzi munkák, és imádságokat, énekeket talált bennük. Olvasni inkább vasárnap szokott, vagy esténként, mivel a munkaidő meghatározta minden kalendáriumi időegység forgatókönyvét. A könyvek egy része – a gyakrabban használt olvasmányok – a konyhában, az asztalon voltak találhatóak, míg nagyobb része a tisztaszobában, egy kartondobozban volt összegyűjtve, mely a ruhásfogas alatt, a földön feküdt.

Írásgyakorlása is a vallásos élethez kapcsolódott. Először is a magyar írás eszköz volt a maga számára a tanult énekek, imák rögzítésére. Másodszor pedig levélváltáskor használta. Régen (a telefon bevezetése majd a maroktelefonok megjelenése előtt) a családjával is levél által tartotta a kapcsolatot, román nyelvű levelek által, hiszen csupán nagyobbik fia tud egy keveset magyarul olvasni, a többiek egyáltalán nem. Özvegy korában már magyar nyelven írta leveleit, mert az egyik címzett egy csíkszeredai barátnője volt, akivel a búcsúkon szokott találkozni, a másik pedig Tánczos Vilmos néprajzkutató.

Természetesen román nyelven kommunikált a hatóságokkal is, főképpen kérvények formájában. Kérvényezési ügyekben szomszédai, barátnői is hozzá szoktak fordulni – pedig románul most már mindenki tud valamelyest írni –, mert érteni kellett a fogalmazáshoz, a formai követelményekhez. *Tudnak, de nem tudják kidiktálni. Hiába tud írást, ha nem tudja kidiktálni.* A hivatalos írások természetükből adódóan alkalomhoz kötődtek, míg a többi szöveg vasárnapokon, ünnepnapokon, esti órákban született meg, tehát az írásnak, akárcsak az olvasásnak megvolt a maga ideje.

Az életterében fellelhető írott szövegek közül (a könyveket már említettem) a hivatalosak román nyelvűek voltak (okiratok, igazolványok, szelvények), míg a magánszférához tartozóak magyar nyelven íródtak (kéziratos füzetek, üdvözletek és levelek).

A kéziratos füzetek egy életnyi búcsújárás eredményei, magyarországi utazások hozadékával kiegészítve. Egy nagyobb és két kisebb formátumú füzet kivétel nélkül magyar nyelvű vallásos szövegeket tartalmazott. Találtam még két dossziét, melyekben kéziratos vallásos szövegek fénymásolatai voltak – ezek Jáki Sándor Teodóz atya ajándékai. Mindezek vegyesen tartalmaztak vallásos szövegeket: voltak búcsús énekek, ünnepi énekek, Mária-énekek, imádságok, rózsafüzérek. Közöttük sok volt az átfedés, mert nagy részüket Jancsi Ilona egyik unokája és egyik barátnője másolták át az ő régebbi füzeteiből. Ezen régi füzetek közül kettőt Jáki atyának ajándékozott, egyikben főleg halottas énekek voltak. A harmadik régi füzet elveszett

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

a futásfalvi búcsú alkalmával, pedig annak nagy jelentőséget tulajdonított Jancsi Ilona, szerinte abban voltak a legszebb és legrégibb énekek és imádságok. Ekképpen a megmaradt füzetekben található szövegek közül nagyon kevés készült a saját keze írásával.

Élete végén már nem igazán ragaszkodott füzeteihez, mert egészségi állapota nem engedte meg, hogy búcsúkba menjen, vagy egyéb vallásos rendezvényeken vegyen részt, tehát elsődleges funkcionalitásuk megszűnt. Ehhez kapcsolódik az a tény is, hogy már nem volt kinek megtanítsa ezeket az énekeket, nem volt rá igény. *Met én megtanítottam őket mindenre, mint a kotló a csirkéket, s vittem őket mindenfelé. Most ha én nem menek, akkor árvák, nem tudnak semmit. Nem tanultak meg magyarul olvasni, hogy tudjanak... s mennyit vertem a fejüket, tanuljanak meg énekeket, s én mondtam örökké, hogy én kiöregedek, s én nem tudok menni, de ha megtanulnátok, ti es tudnátok.* Sőt, számára már esztétikailag is kifogásolandók voltak, mivel megrongálódtak, külalakjuk megváltozott. Könnyű szóval adta át őket Jáki atyának, habár szégyellte azt, hogy mennyire megviselt példányok.

Napló – modell és eredetiség

A könyveket tartalmazó dobozban kutatgatva akadtam rá egy átlagos méretű kockás mértanfüzetre, melyben egy ötoldalas írás található, román nyelven.[2]

Kiderült, hogy egy olyan feljegyzésről van szó, amelyről Jancsi Ilona el is feledkezett. Egy írásról, melyet leginkább naplónak nevezek, habár alig öt oldalt tesz ki, és csupán hat nap történéseit foglalja magába.

Mohay Tamás a paraszti írásokat két nagy csoportba sorolja: vannak krónika típusú írások, melyekben az egyéni és közösségi élet nem válik el élesen egymástól, és számadás típusúak, melyek már szorosabb kapcsolatban vannak az egyéni élettel (Mohay 2000. 765.). A vizsgált írásmű inkább az utóbbi kategóriába sorolható, mivel egyéni élménysorozatot örökít meg, viszont vannak közösségi vonatkozásai is.

Egy magyarországi utazásról szóló beszámoló olvasható a füzetben, pontosabban az 1991. augusztus 15–20. közötti utazásé, amelyet egy csoport csángó tett meg II. János Pál pápa látogatása alkalmával. A katolikus egyház fejét élőben látni egy olyan életreszóló élményt nyújtott Jancsi Ilonának, hogy hazaérve szükségét érezte megörökítésének.

2. A napló teljes román szövegét és magyar fordítását lásd az *1. melléklet*ben.

A naplóra megszerkesztettség jellemző, például van címe: *Vizita a prea Sfăntului părinte papa Ion paul II lea la Ungaria* [Őszentsége II. János Pál pápa magyarországi látogatása], van tagolása, és van zárószava is. Minden nap eseményei külön bekezdésbe vannak tömörítve, és ezek között pedig a szünetet és a határt egy-egy üres sor jelzi. Egyetlen kivétel van, mégpedig az augusztus 20-i nap, a legfontosabb, ennél ugyanis a pápával való találkozás egy korpuszban van elmesélve, majd szünet következik, és csupán utána folytatódnak a nap további eseményei. A hat napot jelentő hat bekezdés után pedig további két bekezdés olvasható. Az egyik laudatiószerű, melyben a szerző megköszöni Istennek, hogy láthatta a pápát, ugyanakkor dicséri jóságát, valamint kifejti az ima erejéről, fontosságáról a véleményét, és imára szólítja fel az olvasót. Az utolsó bekezdés csupán három sor és egy zárómondat, amely pontosan datálja az írás keletkezését, mintegy legitimálja azt: *Astăzi 23 August am facut o legendă de amintire a evenimentului ocaziei vizitei noastră în ungaria* [Ma, augusztus 23-án végeztem el a mi magyarországi látogatásunk emlékeinek számbavételét]. Ez a címnek kissé ellentmond, hiszen az előbbi a pápa látogatásának krónikáját ígéri, míg ez utóbbi – helyesen – a saját (valamint társai) látogatását jelöli meg az írás tárgyaként.

Mindössze fél oldalakat tesznek ki egy-egy nap történései, de megfigyelhető az igyekezet a pontos datálásra: meg van jelölve az indulás ideje, és az is, hogy a különböző események hány órakor történtek. Például: *Pe data de 17 August la ora 6 am plecat cu metrou până la Dunăre la ora 8. şi 15 minute ne-am urcat în vapor...* [Augusztus 17-én reggeli 6 órakor metróra ültünk, és kimentünk a Dunához. 8 óra 15 perckor felszálltunk a hajóra...] Mindig többes számot használ a szerző, és a csoport szerepét igyekszik állandóan kihangsúlyozni. Egyik pesti templomban a napi programon kívül is hajlandó volt nekik misét celebrálni a pap (*nu mai putea de bucurie* [nem tudott hova lenni az örömtől]), míg a Parlament előtt az őket fogadó három tiszt sok mindent elmagyarázott nekik, és le is fényképezte őket. Kivételt képez ismét augusztus 20-a, amikor az események fontossága az egyéni élmény halhatatlanságát helyezte előtérbe. Itt már egyes szám első személyben szól a történet: *Pe data de 20 August Marţi 1991 a fost ziua cea mai frumoasă şi mai măreaţă zi în viaţa mea când oghi mei turburaţi şi plin de păcate a ajuns să vadă pe apostolul şi urmaşul lui Cristos...* [1991 augusztus 20-a, kedd, életem legszebb és legmagasztosabb napja volt, amikor homályos és bűnös szemeimnek megadatott, hogy Krisztus apostolát és utódját láthassák...] Természetesen a vallásos dimenzió dominál, amelyet az utolsó előtti bekezdés tanításszerűen összegez és lezár.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Hogyan jelenik meg ebben a környezetben egy ilyen típusú írás? És ha megjelenik, miért íródott román nyelven, amikor egy magyarországi utazásról szól, és egy olyan személy tollából származik, aki éppen magyar nyelvű olvasni és írni tudásáról közismert?

A szerző valószínűleg olvasmányai hatására választotta a napló műfaját, és dolgozta ki írását, annak ellenére, hogy azt állította, nem ihletődött sehonnan, hanem egyszerűen leült, és 1991. augusztus 23-án megírta a szöveget. *Mikor nekiálltam egyszer, megírtam. Nem vót semmi, én az én eszemtől, gondolatomtól... Gondoltam, hogy hol jártunk, mikeket láttunk, s mikeket csináltunk, s azokat beírtam mind a magam fejemtől. Én találtam ki az egészet. Gondoltam, hogy így kéne jöjjön ki. S valamennyire sikerült.* Már maga a címadás is publicisztikai ízű, újságcikk címeként is megállná a helyét. A datálás, a pontos időpontok megjelölése is előzetes példákra utal. Nem valószínű, hogy pár nap távlatából pontosan emlékezne, hogy melyik nap hány órakor szálltak fel egy hajóra, vagy villamosra, vagy bármire, hacsak nem készített útközben is jegyzeteket. De tudta, hogy a datálás egy ilyen típusú írásmű szerves része, ezért is élt vele.

Maga a stílus is érdekes, a hétköznapi nyelvezet keveredik egy vallásos diskurzus kísérletével. A román nyelvű prédikációk és publikációk (itt a *Lumina Creştinului* lapra gondolok) szóhasználata nyilvánvaló: *ne-a dus la o biserică unde a fost patroana Adormiri Maici Domnului acolo părintele a celebrat o sfănta liturghie tot pentru noi acolo a fost a biserică măreaţă şi frumoasă pe care nu o pot uita nici odată* [elvittek egy templomhoz, amely Nagyboldogasszony tiszteletére volt felszentelve, és ahol a páter misét celebrált a számunkra. Ott egy nagyon magasztos és szép templom volt, amit sose fogok elfelejteni.], néhol nem is a megfelelő kontextusban: *acolo ne-a dat nişte sereţel şi sucuri minunate* [ott valamilyen sós süteményt és kitűnő üdítőket kaptunk]. Az ihletődés mozzanata elkerülhetetlen, az alkotás minden esetben előzetes tapasztalatok függvényében születik meg, még akkor is, ha a szerzőben ez nem tudatosul, vagy ha éppenséggel tagadja ezt. Hiszen az emberi kultúra bármely szegmensének megörökítése attól az individuumtól függ, aki először is befogadó, mielőtt közlővé válna és másoló, mielőtt alkotó lenne (Goody 1998. 191.).

Jancsi Ilona saját bevallása szerint azért írta meg a magyarországi látogatás történetét, hogy fennmaradjon egy *emlék* erről a nevezetes eseményről. *Gondoltam, hogy legyen meg emlékbe. Véletlenül a gyerekeim es reáakadnak va egyszer, olvassák el legalább. Ingem khiár a föd megeszen es, ne, anyám es eljárt vót egyszer valamerre... s emléket hagyott hátra.* Amúgy sem felejtette el soha ezt a vallásos vetülete által szinte kozmikus di-

menziókat érintő élményt, amely saját életterében, közösségében olyan jelentőségű eseménynek számított, hogy kiváltotta az írás igényét. Meg kellett örökítenie nemcsak önmaga számára, hanem elsősorban a többiek, a családja és a környezetében élők számára. A lineáris időfelfogás vissza nem térővé nyilvánította az állandóan múló pillanatot, így az írás egyik fő eszköze az idővel való harcnak: kimerevíti, megörökíti az eseményeket, élményeket (Keszeg 1998. 626.). Maga az írott szöveg alkalmazása pedig kitágítja a beszédesemény kereteit, több idősíkban is képes közvetíteni individuum és közösség között (Keszeg 1991. 244.). Hogy közönség/közösség számára (is) íródott a szöveg, az nyilvánvaló a megszerkesztettség, valamint a használt formulák miatt. Nem véletlen sem a már idézett zárószó, sem az utolsó előtti korpusz tanító, meditáló jellege, a tanulságok levonása. Ez esetben a szerző meg is szólítja olvasóját: *...rugăciunile nu sînt uitate de Domnul ori mai devreme ori mai tărziu este răsplatit că me-a dat şi ce nu am cerut deacea fraţilor în Cristos să nu uităm nici odată rugăciunea...* [Az Úr nem felejti el könyörgéseinket, előbb vagy utóbb meghálálja őket, mert azt is megadta nekem, amit nem is kértem, ezért hát *testvéreim az Úrban*, ne feledjük soha az imádságot... (kiemelés tőlem – I. S.)].

A román nyelv használatát két okkal magyarázta a szerző, és ezáltal egy lépéssel tovább megy az emlékek rögzítésének puszta tényénél. Először is számára könnyebb volt a román nyelv használata, másodszor pedig a használhatóságot tartotta szem előtt, vagyis azt akarta, hogy írását el tudják majd olvasni, és meg tudják érteni családtagjai és közösségének tagjai. *Hát románul jobban tudtam csak mint magyarul. És tudják felolvasni az emberek. Valaki a kezébe veszi, tudja felolvasni. Ha magyarul írom, akkor nem tudják felolvasni, s akkor nem ér semmit.* Arra gondolt, hogy gyermekei, unokái valamikor megtalálják: *Állj csak meg, nézzük csak meg, te. Né, anyánk nekünk es vót valakicsoda egy időbe ő es. Nem vót khiár* [éppen] *olyan buta, hogy ne tudjon valamicskét diktálni es.* Nem (csak) önmagának írta tehát, hanem olvasóinak, és ennek megfelelően szerkesztette meg, ennek megfelelő nyelvezetet és nyelvet használt. A vallásos népéletben betöltött vezető szerepe – lebetegedéséig búcsúvezető, a Rózsafüzér Társulat vezetője volt, halottak mellé hívták imádkozni és énekelni – kialakított benne egyfajta igényt a tanításra, oktatásra. Kiemelkedő szerepet szánt önmagának a közösségen belül, és ennek megfelelően viselkedett. A magyarországi utazás esetében is ez az igény munkálkodik, a közösség számára valamelyest tanító célzattal örökíti meg az eseményeket saját személye, személyisége tolmácsolásában. *Senkinek nem mutattam.* [Akkor én vagyok az első, aki megkapta.] *Maga az első, ne. Pedig aszontam, hogy mondom, va*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

egyszer megmondom azoknak a fehérnépeknek, melyikek vélem vótak, de sokan elhaltak belőlük, mondom, összegyűjtöm, s elolvasom előttük, hogy emlékezzenek ők es, milyen szép helyeken jártunk. De nem sikerült, s sokan elhaltak belőlük, melyikek vótak vélem, melyikek értették lenne, hogy mit jelent az. Ezeknek es nem lenne rossz, me elolvasnák, tudnák, hogy hol jártunk, de nem olvastam. Khiár [éppen] *csak azért idehíjam, nem tudom. Sok mindenre kérleltem őket. Sokszor... jöjjenek, tanuljanak énekeket, me majd én kiöregedek közülük, s nem tudnak éneket, s nem tudnak, s milyen jó volna!*

Az írás hatalma

Az eddig tárgyaltakat összegezve elmondható, hogy az elemzett írás funkcionalitásának, a hozzá kapcsolódó értelmezésnek három szintjét lehet elkülöníteni. Ha a szöveg elsődleges, úgymond triviálisabb, felületesebb részét nézzük, akkor egyszerűen útinaplónak nevezhetjük, hiszen egy külföldi utazás történéseit örökíti meg. Idegenül hangzik a turizmus fogalmának használata a csángókkal kapcsolatban, pontosabban egy olyan kép fogalmazódik róluk, amelyben ők maguk sokkal inkább a turizmus tárgyait képezik, mintsem alanyait. Pedig ha a turizmust a szó szoros értelmében vesszük, akkor főleg 1989 után már jelen van egy szűkebb réteg esetében, és itt a magyar településeken, tájakon nyaraltatott, táboroztatott csángó gyermekekről van szó, valamint az ismertebb hagyományőrző csoportosulások kirándulásairól, kisebb turnéjairól.

Minden fontosabb stációt nyomon követ a szöveg, megnevezi a helyszíneket, a főbb látnivalókat, és az ezekhez kötődő belső érzéseket, élményeket. Megtudjuk, hogy mennyire hosszú volt az út, hogy mennyit kellett vesztegelni a vámnál, és így tovább. Megjelenik a Parlament épülete, egy katonai felvonulás, hajókázás a Dunán, az állandó fényképezés, Esztergom monumentalitása, a vallásos ereklyék, a királyi ékszerek. Vallásos személyről lévén szó, természetes módon a keresztény objektumok és élmények dominálnak, amelyek a pápa személyével való találkozásban csúcsosodnak ki. Az augusztus 20-i események leltárba vételének lezárásakor a szerző ki is mondja: *la ora 10 ne-am dus acasă şi cu aceste s-o îngheat ecscursia noastră* [este 10 órakor hazamentünk, és ezennel a végéhez ért kirándulásunk].

Egy második szintet képez a vallásos vagy mágikus szöveg. Vallásos élményt, vagyis vallásos élmények sorát eleveníti fel az írás: a templomok és védőszentjeik meg vannak nevezve, a misét celebráló személyről megtudjuk, hogy fiatal és csángó volt-e, vagy sem, egyedül tartotta a misét, vagy

voltak többen is, akik segítették. A királyi ékszerek előtt is imádkoztak, a hajóra szálláskor énekeltek, imákat mondogattak. Nyilvánvaló, hogy mi az, ami valójában érdekelte és megérintette a szerzőt. Tulajdonképpen az egész utazás mintegy imafüzér tűnik fel, egy olyan zarándokútként, amelynek fő állomása a pápa által celebrált szentmise volt. A pápa szavai, majd az áldása mindennél fontosabb volt, utólag hatalmát kiterjesztette a róla szóló írott szövegre is.

A narratíva megformálása ugyancsak a vallásos-mágikus funkciónak megfelelően történt, a szerkezeti egységek végig magukban hordozzák a vallásos dimenziót, amely viszont csupán a tartalom szintjén formálódik egészen addig, amíg el nem érünk az utolsó előtti részhez, a laudatióhoz. Ekkor válik világossá, hogy az egész írásmű szinte példabeszédszerűen bontakozik ki, egy virtuális közösséghez van címezve, egy olyan közösséghez, amelynek vezéralakja természetesen maga a szerző, és amelyet az ima, a hit ereje tart össze. A II. János Pál pápával való „találkozás" az egyén életének annyira fontos pillanata, amely nem zajlott le véletlenül, mintegy természetszerűen, hanem egy hosszabb folyamat eredménye és végső pontja volt. Hitben élni, tisztán élni azt jelentette, hogy megadatott az isteni kegy, megadatott Krisztus helytartójának a megtekintése, a miséjén való részvétel, az áldásában való részesülés. A laudatio egyben felhívás is a hitnek megfelelő életre és az ima gyakorlására. *Să nu uităm nici odată rugăciunea şi bunătatea bunului D=zeu căci prin rugăciuni putem căştiga tot ghar şi împarația sa* [Ne feledjük soha az imádságot és Istennek jóságát, mert az ima erejével mindent elnyerhetünk, még az Úr országát is].

Az előző két szintnek az összefonódása eredményezi a következőt, a legmélyebb szintet. Tulajdonképpen ezek a rétegek nem különíthetők el teljesen egymástól, hiszen egyszerre vannak jelen, de ez utóbbi az értelmezés számára talán a legtanulságosabb. A már említett emlékezésről, emlékrögzítésről és a legitimitásról van szó. Jancsi Ilona maga állította azt, hogy emléket akart papírra rögzíteni. Minden bizonnyal szóban is elmesélte utazásának történetét, de szükségét érezte annak, hogy az élő hallgatóságot felcserélje olvasóközönségre. Vagyis egy olyan *szövegközösség*et (vö. Stock 1998. 132.) kívánt megszervezni, amelyben a szerzőség konkrétsága mellett az olvasószerep nyitott lehetőségeket jelentett. Szövege, mint leírt szöveg sajátos közvetítő közeg közötte és valós, valamint fiktív hallgatósága között, valójában egy kimerevített dialógus (Stock 1998. 140.).

Vannak nyelvi műfajok, amelyeknek nincs megfelelője a szóbeli diskurzusban (Goody 1998. 212.). Ezek közé sorolhatjuk a naplót is. A magyarországi utazás történetét el lehet ugyan szóban is mondani, ezért talán az élménytörténet, az igaztörténet állhat legközelebb a naplóhoz, de maga a

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

napló nagyobb pontosságot, részletességet, és – miért is ne –, hitelességet biztosít. A napló is emlékeket közvetít a hallgatóság/az olvasóközönség felé, az emlékezésnek egy olyan eszköze tehát, amely jelen esetben egy életút érzelmi és vallási csomópontját hívja elő a jelen idősíkjára. Biografikus emlékezésről van szó, a közelmúlthoz kötődő emlékezésről, amely a kulturális és a kommunikatív emlékezet kettős sémáját hívja elő Jan Assmann tolmácsolásában. Assmann szerint a kommunikatív emlékezet az, amelyik a közelmúltra vonatkozó emlékekről szól, vagyis olyan dolgokról, melyeken az egyén kortársaival osztozik. Mindenki egyformán részesül belőle, tehát nincsenek specialistái (Assmann 1999. 51–54.).

A kommunikatív és a kulturális emlékezet között azonban nem annyira éles a határ, pontosabban létezhetnek átfedések, egyik irányból a másikba történő elmozdulások, és jelen esetben is ezt feltételezem. Maga Assmann is egy illusztris példával veti fel ezt a kérdést: a halottakról való megemlékezésről ír, és azt állítja, hogy ez annyiban kommunikatív, amennyiben általános emberi formának mutatkozik, és annyiban kulturális, amennyiben saját hordozói, rítusai és intézményei alakulnak ki (Assmann 1999. 61.). A pápalátogatás élménye és története ugyancsak a kommunikatív emlékezethez tartozik, amikor az egyének élménytörténeteit hallgatjuk, vagy csupán az egyén önmaga számára hívja elő ezeket az emlékeket. Többen voltak Magyarországon a szitásiak közül, többen látták élőben a pápát, tehát több személy élte át ugyanazokat az eseményeket. Valószínűleg mindnyájan többször el is mesélték élményeiket, és volt aki részletesebben emlékezett, volt aki nem annyira, de általános emberi formában mutatkozott az egész, nem emelkedett ki közülük úgymond specialista. Jancsi Ilona viszont már tovább lépett. Írásba foglalta, tehát egy másik, egy presztízsértékkel rendelkező regiszterbe ültette át saját élményeit. Közössége specialistájaként rögzítette, sajátos módon kimerevítette a csoportélményt, tehát maga az emlék egy sajátos hordozóra tett szert, valamint ezen hordozó jellemzői által bizonyos rituális jelleget is kapott.

Maga a napló közösségi vonásairól és vallásos jellegéről volt már szó, itt viszont ismét kiemelném azt, amit a szerző mondott, vagyis azon szándékát, hogy a családnak örökítse meg az eseményeket, valamint azon asszonyok számára, akik vele voltak a jeles eseményen. Az előbbi esetben egy családi emlékezet megkonstruálásának, avagy kibővítésének lehetünk tanúi, mivel Jancsi Ilona kimondta azt is, hogy gyermekeinek, unokáinak kellett volna megkapniuk a füzetet, és nekik kellett volna büszkék lenniük arra, hogy anyjuk vagy nagyanyjuk merre járt, és miket látott. A narratívát a családban olvasták volna, és így a családi beszélés közegében forgalomba került volna.

Második esetben az együtt megélt élmények közös felelevenítését szolgálta volna a napló, a résztvevők kvázi-rituálisan emlékeztek volna a nagy eseményre, és mindezt a vallásos dimenzió hitelessége szőtte volna át. Ez pedig azt jelenti, hogy a regiszterváltás mozzanatával, a ritualizáltság kidomborításával egy határozott elmozdulás történik a kommunikatív emlékezettől a kulturális emlékezetig, még ha ennek nincs is akkora relevanciája makroszinten, csupán egy kisebb közösség vagy akár egy család mikroszintjén. Jancsi Ilona egyfajta lokális emlékezetközösséget akart teremteni, vagy csupán azt akarta jelezni, hogy ezt, ami történt, nem szabadna elfelejteni az ő családjában, annak történetében, és esetleg a kisebb baráti közösségben.

Ami számomra nagyon meglepő volt a kutatás első fázisában, az Jancsi Ilonának azon kijelentése, mely szerint azért is írta a naplót, hogy barátnői, falutársai emlékezzenek arra, hogy hol is jártak, sőt azt tervezte, hogy összehívja őket egy alkalommal, és felolvassa nekik saját utazásuk történetét – persze saját tolmácsolásban. Elgondolkodtató volt számomra ez a mozzanat, mert hát miért olvassa fel azoknak, akik ott voltak, hiszen saját maguk átélték, és saját emlékeik voltak és vannak az eseményekkel kapcsolatban. Hosszabb ideje ismerve a szerzőt, megkockáztatok egy személyes értelmezést, amelyre a témáról szóló beszélgetéseink irányították a figyelmem. Jancsi Ilona közösségének kiemelt fontosságú személyisége volt, és ezt ő maga még inkább hangoztatni szokta, mint szomszédai, barátnői. Az íráshoz és olvasáshoz való viszonya is táplálta ennek a speciális szerepkörnek a vállalását, számára a nyitást jelentették egy másfajta tudás birodalmába.

Az írás presztízse, az írás hatalma határozza meg véleményem szerint ennek a naplónak a különös voltát. Hosszú ideig az írás olyan hatalmat jelentett, amely csupán egy kiválasztott rétegnek a kezében összpontosult, és olyan tudásnak, olyan „értékeknek" volt a közvetítő közege, amelyre a parasztság az ismeretlenhez kapcsolódó félszeg tisztelettel tekintett. Maga az iskolázási rendszer jó ideig (talán bizonyos mértékig még ma is) az uralkodó rend tiszteletét és megerősödését, és nem a parasztság valóságos művelését, felemelkedését szolgálta (Ortutay 1962. 501.). Az írás pedig az uralkodó rend, a magaskultúra eszköze, értéke és szimbóluma volt. Ezért gondolom azt, hogy maga az írás legitimáló erővel bírt jelen esetben is. Nem volt elégséges az, hogy néhány szitási személy megélje, átélje a pápalátogatás történetét, és elraktározza azt saját emlékezetébe. Nem volt elégséges az, hogy megtörtént ez az esemény, és hogy mindnyájan tudtak róla. A teljes történet csak akkor nyerte el legitimitását, amikor papírra került, amikor az írás ereje megörökítette és hitelesítette azt. Azáltal, hogy egy kiválasztott személy megírta ezt a történetet, ezt a beszámolót, az bizonyosodik be, hogy az

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

események ténylegesen megtörténtek, valóságosak, igazak. A közös felolvasás, felidézés pedig rituális és vallásos jelleget kölcsönözött volna az egész történetnek, nemcsak egyszerűen megörökítve és hitelesítve azt, hanem mint közös imaélmény hatott volna ki az egyének aktuális élethelyzetére.

Jancsi Ilona esetében végül is az írásnak meghatározó jellege volt, és ennek megfelelően többféle funkcióját különböztethetjük meg. Voltak mágikus szövegek, melyek lakterének és lelki világának nyugalmát hivatottak biztosítani, egyben esztétikai funkciójuk is volt, ezek a falra aggatott, vagy a bútorokra helyezett szentképek szöveges részét képezték. Kéziratos füzetei a vallásgyakorlást szolgálták, ugyanakkor a kutatók, érdeklődök számára értékes hagyatékként presztízstárgyakká váltak. Levelezése kommunikációs eszköz, az élettér kitágulását, a kölcsönös informálást szolgálta. Hivatalos iratai a hivatalos szférával való kapcsolatot, a hivatalos nyilvántartást, identifikálást segítették elő (vö. Keszeg 1998. 623–624.). Naplója (de a többi kéziratos füzete, könyve is) a megörökítést, a konzerválást szolgálta, de mint láthattuk, ennél jóval többet is. Mindezek fölé emelkedik az írástudás presztízsértéke, tiszteletet parancsoló ereje. Környezetében specialistának tartották. *Tisztelnek, tisztelnek. Nagy becsüm vót nekem ezért sokaktól, sokaktól.* És mivel hozzá hasonló egyénről nem volt tudomása, nagyon erős identifikáló funkciót tulajdonított életében az írásnak, amely önképének, társadalmi szerepkörének megrajzolásában az egyik döntő elemet jelentette. *Aki nem üsmer, béjő a faluba, egy olyan üsmeretlen véletlenül, nem tudják a nevemet, béjőnek a faluba, avval kérdik, hogy van valaki, aki tud magyar írást? Akkor mondják, hogy van egy fehérnép. Akkor idáig jőnek. Csak egy magára, a többiek nem. Pedig doar* [azért] *még vannak olyanok, akik jártak magyar iskolába, de elfelejtették.*

Irodalom

CSOMA Gergely
1994 A somoskai ráolvasófüzet. *Néprajzi Látóhatár* III/1–2. 253–260.
2004 *Elveszett szavak. A moldvai magyarság írott nyelvemlékei*. Budapest
FABRE, Daniel
1997 Introduction. Seize terrains d'écriture. In: Uő (red.): *Par écrit. Ethnologie des écritures quotidiennes*. Paris, 1–58.
FORRAI Ibolya (szerk.)
1994 *Csángók a XX. században. Élettörténetek. Néprajzi Közlemények* XXXIII. Budapest
GOODY, Jack
1998 Nyelv és írás. In: Nyíri Kristóf – Szécsi Gábor (szerk.): *Szóbeliség és írásbeliség. A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig*. Budapest, 189–221.
ILYÉS Sándor
2004 Változás a hiedelmek tükrében. In: Szabó Á. Töhötöm (szerk.): *Lenyomatok 3. Fiatal kutatók a népi kultúráról*. Kolozsvár, 252–272.
KESZEG Vilmos
1991 *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken*. Bukarest
1998 Írott szövegek egy személy életterében. *Ethnographia* CIX/2. 589–628.
1999 Írásbeliség a népi kultúrában. In: Uő (szerk.): *Kicsiny dalaim. Népi költők antológiája*. Székelyudvarhely, 5–6.
2003 Csángó írástudók, csángó költészet. *Korunk* XIV/9. 57–60.
KÓS Károly
1994 A csángó írásrendszerről. *Néprajzi Látóhatár* III/1–2. 283–298.
MOHAY Tamás
2000 Egyének és életutak. In: Sárkány Mihály – Szilágyi Miklós (szerk.): *Társadalom. Magyar Néprajz* VIII. Budapest, 760–790.
ORTUTAY Gyula
1962 Az iskolai nevelés szerepe parasztságunk kultúrájában. *Ethnographia* LXXIII/4. 497–511.
PÁL Judit
1996 Írástudás a Székelyföldön a XVIII. században. In: Kovács András – Sipos Gábor – Tonk Sándor (szerk.): *Emlékkönyv Jakó Zsig-*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

mond születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár, 421–433.

RUBINYI Mózes
2001 Csángó nyelvemlékek. In: Harangozó Imre: *„Ott hul éltek vala a magyarok…" Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából*. Újkígyós, 53–62.

STOCK, Brian
1998 Nyelv, szövegek és valóság. In: Nyíri Kristóf – Szécsi Gábor (szerk.): *Szóbeliség és írásbeliség. A kommunikációs technológiák története Homérosztól Heideggerig*. Budapest, 129–141.

1. melléklet: Jancsi Ilona naplója

Vizita a prea Sfăntului părinte papa Ion paul II lea la Ungaria

Astăzi 15 August 1991. la orele 5 am plecat ântro călătorie foarte lungă. La ora 7 n=em urcat în auto=car şi am mers o cale de zi şi am ajuns seară acolo am stzat până Dimineaţă la ora 6.

Pe data de 16 August am plecat spre budapesta şi am ajuns dupăamează la ora 2,15 minute unde am fost primit la şcoala militară. imediat ne=a dat mămcare şi puţin ne-am odihnit şi ne-a dus la o biserică frumoasă părintele ne-a esit în întîmpinare biserica era plin cu ceangăi părintele nu mai putea de bucurie şi a zis că nu are program să facă liturghie dar pentru noi face liturghie pentru copii noştri şi pentru care are grijă de casa noastră.

Pe data de 17 August la ora 6 am plecat cu metrou până la Dunăre la ora 8. şi 15 minute ne-am urcat în vapor şi la ora 9 am plecat cu vaporu pe dunăre şi ne=am dus până la ora 3. Deacolo am mers pe jos încă o oră pe un munte foarte înalt la estergomb a venit şi părintele cu noi şi ne-a dus la o biserică unde a fost patroana Adormiri Maici Domnului acolo părintele o celebrat o sfântă liturghie tot pentru noi acolo a fost o biserică măreaţă şi frumoasă pe care nu o pot uita nici odată. şi După liturghie la subsolu biserici era muzeu unde era capu sfântului Stefan şi am esit de acolo am stat puţin ne=am fotografiat şi ne=am dus din nou până la vapor. la ora 7 am plecat cu vaporu cu cântece şi rugăciuni.

Pe data de 18 August ma dus la Parlament sia colo a fost frumos 3 ofiţeri ne-a primit ne=a fotografiat şi ne-a ecsplicat multe şi multe lucruri frumoasă de=acolo ne-am dus la o biserică frumoasă unde celebra sfânta

liturghie un preot foarte bântrăn care era sprijinit de altu după acea ne-am dus la o altă biserică care era bazilica sfăntului Stefan acolo nu era liturghie acolo ne-am oprit ne=am rugat am cântat în timp ne=a dat o cruce în cadou pe care trebuie dus la ceh sömöjö iar seara ne=m dus iar la o altă biserică foarte frumoasă unde ne=a astepta mulţimea în dou rănduri până la uşa biserici şi am intrat în biserică căntănd unde era mai milţi preoţi şi a ţinut predică un preot ceangău dela valea mare

Pe data de 19 August ne=am dus la o parardă militară unde depunea jurămăntu viitorii ofiţeri la 3 an de scoală. După acea am intrat în muzeu unde am vizitat coroana sfantului Ştefan lancea şi hainele lui am făcut o scurtă rugăciune acolo ne-a dat nişte sereţel şi sucuri minunate şi de=acolo am mers la cazarmă am măncat şi ne uitam la televizor cu culori pe prea sfinţitu a venit şi părintele nea ipărţit nişte cadouri

Pe data de 20 August Marţi 1991 a fost ziua cea mai frumoasă si măreaţă zi ăn viaţa mea căn d oghi mei turburaţi şi plin de păcate a ajuns să vadă pe apostolul şi urmaşul lui Cristos care a celebrat sfănta liturghie la care am luat parte şi am răspuns la cuvintele liturghice a binecuvăntat crucea pe care am primit şi ne-a binecuvăntat şi pe noieram aşezat ăn mijlocu mulţimi când treceapuţin sa oprit în faţa noastră după acea a luat rămas bun şi a plecat după el am plecat şi noi cu inima arsă până la tramvai până acasă în timp el sa întors la roma o condus până la aeroport

Seara la ora 9 ne-am dus la o festivitate tot pe dunăre care a fost minunat de frumos la ora 10 ne-am dus acasă şi cu aceste s-o îngheat ecscursia noastră. Dimineaţa am făcut bgajele am luat rămas bun dela oameni lui D=zeu am mulţumit tot ce ne-a făcut pentru noi şi ne-am întors în ţară

Pentru care âl laud pe bunul D=zeu şi nu pot să aduc atâta laudă pentru bine facerile lui care ni-i lea dăruit ca la 70 de ani am avut fericirea ce a ce mea făcut. Multe lucruri am cerut în viaţă multe şi poate lam supărat prin cerintele mele dar cunosc că rugăciunea nu sânt uitate de Domnul ori mai devreme ori mai tărzeu este răsplatit că me-a dat şi ce nu am cerut deacea fraţilor în Cristos să nu uităm nici odată rugăciunea şi bunătatea bunului D=zeu căci prin rugăciuniputem căştiga tot ghar şi împărăţia sa

Astăzi 23 August am facut o legendă de amintire a evenimentelui ocaziei vizitei noastră în ungaria

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

[Őszentsége II. János Pál pápa látogatása Magyarországon

Ma, 1991. augusztus 15-én, reggel 5 órakor egy nagyon hosszú utazásra indultunk. 7 órakor felszálltunk az autóbuszra, és egy egész napos út végén, este 8 órakor a határhoz értünk. Ott pedig reggel 6 óráig maradtunk.

Augusztus 16-án elindultunk Budapest irányába, ahova délután 2 óra 15 perckor érkeztünk meg. Egy katonai iskolánál vártak ránk, rögtön enni is kaptunk, egy keveset pihentünk, majd egy szép templomhoz vezettek minket. A pap elénk jött, és úgy fogadott. A templom tele volt csángókkal. A páter nem tudott hova lenni az örömtől, és azt mondta, hogy nincs miseidő, de a részünkre egy külön misét celebrál, miattunk, gyermekeinkért és azokért, aki otthon a házainkra ügyelnek.

Augusztus 17-én reggel 6 órakor metróra ültünk, és kimentünk a Dunához. 8 óra 15 perckor felszálltunk a hajóra, és 9 órakor elindult a hajó a Dunán, és vitt minket 3 óráig. Onnét még egy órányit mentünk gyalog Esztergomig. A páter is velünk jött, és egy olyan templomhoz vezetett, amely Nagyboldogasszony tiszteletére volt szentelve. Ott a páter misét celebrált a részünkre. Ott egy olyan magasztos és szép templom volt, amit sose fogok elfelejteni. A mise után a templom alagsorában, ahol egy múzeum volt, ott volt Szent István feje. És kijöttünk onnét, egy keveset még ültünk, fotóztunk, és visszatértünk a hajóra. 7 órakor elindultunk a hajóval, közben pedig énekeltünk és imádkoztunk.

Augusztus 18-án a Parlamenthez vittek. Ott is szép volt. Három tiszt fogadott, és sok-sok szép dolgot magyarázott nekünk. Onnét egy szép templomba mentünk, ahol egy nagyon öreg pap tartotta a misét, akit egy másik segített. Azután egy másik templomba mentünk, amely a Szent István-bazilika volt. Ott nem volt mise. Ott megálltunk, imádkoztunk és énekeltünk. Majd kaptunk egy keresztet ajándékba, amelyet Csíksomlyóra kell vinni. Este pedig elmentünk egy másik szép templomba, ahol a tömeg a templom bejáratától két sorban állva fogadott. Énekelve mentünk be a templomba, ahol több pap is volt, és egy nagypataki csángó pap tartotta a prédikációt.

Augusztus 19-én egy katonai felvonulásra mentünk, ahol is három év iskola után az eljövendő tisztek tették le az esküt. Azután bementünk a múzeumba, ahol meglátogattuk Szent István koronáját, lándzsáját és ruháit. Rövid ima után kaptunk valamilyen sós süteményt és kitűnő üdítőket. És onnét a kaszárnyába mentünk, ettünk, és néztük a színes televízióban, ahogy Őszentsége megérkezett. És a páter néhány ajándékot osztott szét közöttünk.

1991. augusztus 20., kedd életem legszebb és legmagasztosabb napja volt, amikor homályos és bűnös szemeimnek megadatott, hogy Krisztus apostolát és utódját láthassák, aki szent misét celebrált, amelyen részt vettünk, és válaszoltunk a liturgikus szavakra. Megáldotta a keresztet, amelyet kaptunk, és megáldott minket is. A tömeg közepén álltunk, és amikor végigment, akkor egy kicsit megállt előttünk. Azután búcsút vett, és elment. Azután elmentünk égő szívvel mi is a villamosig, aztán haza. Ez alatt ő visszatért Rómába, a repülőtérig kísérték.

Este 9 órakor egy fesztiválra mentünk, amely ugyancsak a Dunán volt, és amely rendkívülien szép volt. este 10 órakor hazamentünk, és ezzel befejeződött a mi kirándulásunk. Reggel becsomagoltunk, elbúcsúztunk Isten szolgáitól, megköszöntünk mindent, amit értünk tettek, és visszatértünk az országba.

Ezért dicsérem a Jóistent, és nem tudom eléggé dicsérni jótéteményeiért, amelyekkel megajándékozott, hogy 70 éves koromban megkaptam ezt a boldogságot, amellyel megáldott. Sok dolgot kértem az életben, és lehet, hogy megharagítottam az én kéréseimmel, de tudom, hogy az Úr nem felejti el könyörgéseinket, előbb vagy utóbb meghálálja őket, mert azt is megadta nekem, amit nem is kértem, ezért hát testvéreim az Úrban, ne feledjük soha az imádságot és Istennek jóságát, mert az ima erejével mindent elnyerhetünk, még az Úr országát is.

Ma, augusztus 23-án írtam le magyarországi látogatásunk emlékeinek számbavételét.]

2. melléklet
Jancsi Ilona könyveinek jegyzéke

Román nyelvű könyvek

*** *Almanahul Presa Bună 1997*. [Presa Bună Évkönyv.]

*** *Carte de cântece*. [Énekeskönyv.] (Címlapja hiányzik, énekeket és a mise latin részeit tartalmazza, megsárgult lapok, feltehetőleg a 20. század első feléből.)

*** *Carte de rugăciuni*. [Imádságoskönyv.] Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, 1987. (Lapjai között található a *Csángó Himnusz* gépelt példánya.)

*** *Câteva clipe trăite în faţa Preasfintei Inimi a lui Isus. (Pentru fiecare zi din săptămână) Din scrierile Sf. Margarete Alacoque*. [Néhány pillanat Jézus Szentséges Szíve előtt. (A hét minden napjára.) Szent Alacoque Margit írásaiból.] Editura Serafica. Roman, 2001.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

*** *Consacrarea întru episcop a Msgr. PETRU GHERGHEL. Iaşi, 1 mai 1990*. [Msgr. Petru Gherghel püspökké szentelése. 1990. május 1., Jászvásár.] é. n., h. n.

*** *Deschideţi-vă inimile Mariei Regina Păcii. Meditaţii ale preoţilor Tomislav Vlasic şi Slava Barbaric*. [Nyissátok meg szíveteket Mária, a Béke Királynője előtt. Tomislav Vlasic és Slava Barbaric atyák elmélkedései.] Bucureşti, 1993.

*** *Devoţiuni în cinstea Sfântului Anton de Padova. Culese de Monseniorul Joseph Schubert*. [Páduai Szent Antal tiszteletére. Összegyűjtötte msgr. Joseph Schubert.] Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, 1993.

*** *Extras din colecţia de cîntări bisericeşti. Cîntaţi Domnului*. [Egyházi énekek gyűjteménye. Énekeljetek az Úrnak.] Arhiepiscopia Romano-Catolică de Bucureşti, 1987.

*** *Noul Testament*. Sapientia. Iaşi, 2002.

Horváth Antal: *Strămoşii catolicilor din Moldova (Documente istorice 1227–1702)*. [A moldvai katolikusok ősei. (Történelmi dokumentumok 1227–1702).] Sf. Gheorghe, 1994.

Pozsony Ferenc: *Ceangăii din Moldova*. [A moldvai csángók.] Asociaţia Etnografică Kriza János. Cluj-Napoca, 2002. (Az én ajándékom Jancsi Ilonának.)

Ulderic Cipolloni, Pr.: *Calea cerului. Carte de rugăciuni*. [Égi ösvény. Imádságoskönyv.] Editura Serafica. Roman, é. n.

Brosúrák, folyóiratok

Fericitul Ieremia Vlahul. [Boldog Vlah Ieremia.]

Sf. Liturghie – Ritualul consacrării bisericii [Szentmise – templomszentelésre.]

Lumina Creştinului [Keresztény Világosság.] (10–12 lapszám)

Mesagerul Sfântului Anton [Szent Antal hírnöke.] (1994. júliusi lapszám)

Magyar nyelvű könyvek

*** *A Szent Óra. Három ájtatosság a halálfélelmével vívódó Jézus Szívéhez*. Jézus Szíve Család Országos Központja. Mátészalka, é. n.

*** *Áldjuk az Urat! Ének- és szertartáskönyv*. Szerkesztette Csonth Ignác plébános. Pallas-nyomda. Szatmár, 1929. (Lapjai között található az *Aranymiatyánk* gépelt példánya.)

*** *Csíksomlyói Kalauz a csudákkal ékes somlyói Mária kegyhelyét látogató katholikus székely nép lelki épülésére összeállította* P. Réthy Apollinár ferencredi pap. Bonaventura. Cluj-Kolozsvár, 1930.

*** *ELMÉLKEDÉSEK a Rózsafüzér titkairól*. Írta és rajzolta P. Kákonyi Asztrik OFM. Esztergom, 1991.

*** *HOZSANNA! Teljes kottás népénekeskönyv. (A HARMAT-SÍK „SZENT VAGY, URAM!" énektár énekeivel, kibővítve más régi és újabb magyar és gregorián dallamokkal, valamint a szentmise olvasmányközi énekeivel)* Szerkesztette Bárdos Lajos és Werner Alajos. Az apostoli Szentszék Könyvkiadója. Budapest, 1989.

*** *Imádságos, énekeskönyv*. (Címlapja hiányzik, énekeket, imádságokat, az egyházi év ünnepeit és a határkerülés szertartását tartalmazza, feltehetőleg a 20. század első feléből való.)

*** *Jézussal a szenvedésben. Betegek imafüzete*. Ecclesia. Budapest, 1992.

*** *Katolikus imakönyv. Életünk Krisztusban*. Kiadja a Gyulafehérvári Római Katolikus Püspökség, 1983.

*** *Katolikus Kalendárium 2000*. Szent Maximilian Lap- és Könyvkiadó. Miskolc.

*** *Kilenced Jézus Szent Szívéhez*. Hattler S. J. után összeállította dr. Czékus Géza. Korda Kiadó. Kecskemét, é. n.

*** *Túl a csenden. Benedetta Bianchi Porro naplói és levelei*. h. n., é. n.

*** *Új Arany Legenda. (1–2. és 3. füzet)* Szent Bonaventura. Cluj-Kolozsvár, é. n.

*** *Újszövetség*. 1991.

*** *VASÁRNAP Évkönyv 2001*. Kolozsvár.

Gabrielle Bossis: *Ő meg én*. (Gépelt példány.)

Gergely Jenő: *II. János Pál pápa élete és munkássága*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1991. (Bejegyzések a címlapon: *Amintire din UNGARIA – BUDAPESTA – DE LA PĂRINTELE „CAROL" data 30. XI. 1994. BORTOŞ MARIA 1958 – 14 iulie. 1981 – 84 octombrie* [Emlék Magyarországról – Budapestről – „Károly" atyától 1994. november 30. *BORTOŞ MARIA 1958. július 14. 1981–84 október*.])

Harangozó Imre: *„Anyám, anyám, szép Szűz Máriám..." Régi imádságok a moldvai magyaroktól*. Ipolyi Arnold Népfőiskola. Újkígyós, 1992.

Tánczos Vilmos: *Csapdosó angyal*. Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda, 1999.

Tánczos Vilmos: *Gyöngyökkel gyökereztél*. Pro-Print Könyvkiadó. Csíkszereda, 1996.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Brosúrák, folyóiratok

Szentmise a Szentatyával 1991. augusztus 19.

Szentmise a Szentatyával 1991. augusztus 20.

Magyarok Nagyasszonya Plébánia Balatonkenese–Balatonakarattya. Tájékoztató 1996.

Virrasztás Magyarországért (Budapesten a Szent István Bazilika Szent Jobb kápolnájában minden csütörtök este 8 órától péntek reggel 5 óráig)

A Szív (Budapest) (1999-es lapszám)

Európai Utas (1997-es lapszám)

Hitélet (Szeged)

Keresztény Szó (Kolozsvár) (1999-es és 2001-es lapszámok)

Krisztus Világossága (Tuşnad-Băi) (1999-es lapszám)

Vasárnap (Két lapszám)

JÁNOS TÁRSASÁG